

А.І.Кудряченко

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИБІР

Сходження Української держави стало яскравим уособленням великих трансформаційних зрушень у Європі і світі. На очах нинішнього покоління радикально змінився й продовжує мінятися світ і весь комплекс міжнародних відносин. З розвалом СРСР і соціалістичного табору поринула в безодню холодна війна. Україна, як і Росія — колишні найбільші союзні республіки, які відіграли ключову роль у розчленуванні геополітичного суб'єкта, яким був СРСР. Водночас, вийшовши із тривалого спільного свого минулого, Україна, на відмінну від багатьох пострадянських держав, прагне дещо по-іншому будувати своє майбуття. Офіційний Київ зробив цивілізаційний вибір на користь європейської і загалом західної демократії, утвердження прав і свобод громадянина. Україна прагне, на відміну від ряду країн СНД, поповнити у світовій спільноті саме коло демократичних держав.

Стратегічною метою розвитку України визначено входження її до європейського та євроатлантичного простору, а в перспективі — й повномасштабна інтеграція до Європейського Союзу та до євроатлантичних структур, однією із яких є Північноатлантичний союз держав, що об'єднанні в НАТО. Шлях досягнення цієї

мети пролягає через подальшу демократизацію українського суспільства, формування сучасної модерної конкурентоспроможної держави, дотримання європейських засад розвитку та утвердження адекватної ціннісно-нормативної бази стійкого консенсусу щодо норм функціонування демократичної системи¹. Для забезпечення незворотності демократичних процесів Українська держава потребує взаємного зміцнення і розвитку її інституціональних та політико-культурних параметрів, набуття всіма політичними інститутами, власне, ціннісного змісту.

Демократичний шлях розвитку України — це також цивілізаційний процес об'єктивного характеру. Історія країн Європи, зокрема після Другої світової війни, свідчить, що демократизація внутрішньополітичного й економічного життя країн, регіонів, усього світу — це глобальна тенденція розвитку людської цивілізації. Демократія західноєвропейського зразка значно поширює свої географічні кордони, адже до неї все більш відчутно долучаються колишні країни постсоціалістичного та пострадянського простору. Чимало держав, які подолали тоталітаризм, досягають найбільших успіхів саме завдяки демократизації суспільного життя в політиці, економіці, культурі. Водночас значна частина конфліктів, нерозв'язаних проблем в економіці, політиці та культурі у країнах так званої молоді демократії здебільшого породжена гальмуванням процесів демократизації.

Така оцінка цілком кореспондує зі становищем у сучасній Україні, де стан демократії не може задовольнити значну більшість українського народу, демократично орієнтованих політиків та, власне, й зарубіжних прихильників нашого цивілізаційного вибору. Проте як у самій Україні, так і поза її межами далеко не всі однозначно і доброзичливо ставляться до нашого цивілізаційного вибору. Далеко не всім до вподоби бачити Україну у колі демократичних держав. Як серед політичних лідерів країни, так і в колі наших партнерів не у всіх викликає захоплення обраний і закріплений у важливих політико-юридичних державних документах шлях на євроатлантичну інтеграцію. Деякі політики, представники владних інститутів сусідніх держав, заперечуючи такий вибір України, тим самим відмовляють їй у праві самостійно визначати власну долю, своє майбутнє².

Якщо перспектива поглиблення відносин із Європейським Союзом сприймається з розумінням, то коли мова йде про співпрацю, а тим більше перспективу інтеграції України до НАТО — виникає

бурхлива реакція, радикальні заперечення. Це особливо наочно простежується стосовно питання приєднання і подальшого вступу України до організації НАТО. Згадаємо перебіг подій до, під час та після квітневого 2008 р. саміту керівників цього альянсу в Бухаресті. На цьому форумі розглядалося питання щодо можливості у відповідь на заявку державного керівництва України надання нашій країні (разом із Грузією) можливостей приєднатися до нового формату співпраці — Плану дій щодо членства (ПДЧ). Президент та інші чільники Російської Федерації однозначно висловлювалися проти такої перспективи для нашої держави. Водночас підкреслимо, що на саміті було знайдено консенсус і компромісне рішення — була однозначно підтримана заявка України щодо приєднання до ПДЧ, але остаточний час відтерміновано на цілком визначений період³. Тим самим для нашої країни є всі підстави продовжувати і зміцнювати обраний курс.

Одночасно слід на державному рівні вести наполегливу діяльність як у самій державі, так і поза її межами стосовно донесення власної позиції, розуміння і шляхів реалізації національних інтересів. А їх спектр нині вельми широкий — від воєнної, екологічної безпеки, територіальної цілісності — до соціально-економічних вимірів поступу. Із малодієвих кроків, навіть спотикання у справі щодо інформаційного та дипломатичного супроводу заявки щодо приєднання до ПДЧ слід зробити висновки. Це стосується як ставлення влади до формування сприятливої громадської думки, так і належного дипломатичного супроводу вирішальних кроків з країнами, прихильними до нашого вибору, і з державами, що його не поділяють чи навіть заперечують. Адже в 17-річній історії вітчизняної дипломатії періоду незалежності вже є чималий досвід успішного супроводу важливих міжнародних кроків держави. Такими прикладами можна назвати успішну діяльність та об'єднання зусиль МЗС і вітчизняного закордонного дипломатичного корпусу в ході підготовки до виборів України непостійним членом Ради Безпеки ООН, у випадку підготовки і прийняття Стратегії щодо європейської інтеграції нашої держави тощо.

Поряд з цим, слід брати до уваги нові геополітичні виміри, сучасний та майбутній розклад сил у світі, на континенті. Нині визначальною геополітичною особливістю розвитку світової цивілізації є завершення трансформації монополярного в багатополлярний світ. Півтора десятиліття одноосібного світового домінування США принесли суперечливі результати. Загалом позитивні процеси

поширення демократії нерідко супроводжувалися брутальним втручанням у внутрішні справи окремих країн та спалахом в останніх насилля. Так, зокрема, сталося у випадку з колишньою Югославією, Іраком та Афганістаном. Під прапором справедливої боротьби зі світовим тероризмом забезпечувалося утвердження монопольних інтересів США у стратегічно важливих енергоресурсних регіонах світу. У зв'язку з цим формування нових потужних геополітичних центрів світу — Євросоюзу, Китаю та Росії — можна розглядати в контексті конструктивних змін міжнародного порядку, що відкривають можливості консенсусного вирішення ключових проблем загальноцивілізаційного розвитку⁴.

Особливе значення для визначення Україною пріоритетів стратегічного поступу, його економічних складових має оцінка нею нинішнього потенціалу головних світових центрів сили та динаміки їх розвитку. До них ми віднесемо США, ЄС, Китай та Російську Федерацію. Відзначимо, що валовий внутрішній продукт Китаю в 1990–2005 рр. зріс у 6 разів, а у Росії він подвоївся за останні 5 років. Європейський Союз фактично наздогнав за цим показником США (87%). До того ж, беручи до уваги високий демографічний потенціал КНР і ЄС, величезну територію Росії (10% території планети) та її сировинні ресурси (п'ята частина світових запасів, зокрема понад 45% запасів природного газу, 23% вугілля і 13% нафти) і, звичайно, той факт, що кожен зі світових центрів сили володіє ядерною зброєю (в ЄС ядерними є Франція та Велика Британія), можна констатувати формування принципово нової конфігурації сил у глобальному геополітичному просторі⁵.

Зважаючи при цьому на зміни у співвідношенні сил між державами, відносно економічну та військово-технічну слабкість і сировинну залежність України, слід укріплювати її позиції у можливих сферах.

По-перше, неприпустимо недооцінювати будь-який зі світових центрів сили або припускати проведення щодо нього заперечувального курсу, тобто такої політики, що з усією очевидністю несе нові загрози його національній безпеці.

По-друге, формування пріоритетів стратегічного партнерства й інтеграції має відбуватися на основі комплексного розуміння поняття національно-державного суверенітету, тобто з урахуванням його політичної, економічної, військово-технічної та гуманітарної складових. При цьому важливо брати до уваги, що досить тісне блокування України з будь-яким одним світовим центром сили,

з огляду на наявні між ними суперечності, забезпечує реалізацію лише частини ключових сегментів вітчизняної національної безпеки.

По-третє, слід брати до уваги, що приєднання України до будь-якого геополітичного полюсу сили спроможне вельми відчутно порушити рівновагу, яка нині склалася. Саме тому, за розумінням автора, ряд геополітичних гравців за межами нашої держави воліють прискорити чи загальмувати власний вибір Києва, його приєднання до того чи іншого полюсу.

Підтримуючи співробітництво з майже 200 державами світу, Україна традиційно зберігає як домінуючі міжнародні відносини за лінією «Захід — Україна — Схід» або ЄС — Україна — Росія. На ці напрями економічної взаємодії припадає лівова частка (понад 60%) вітчизняного зовнішнього товарообігу. Відповідний показник торгівлі з Росією становить понад 30%, а з 42 країнами Європи (без урахування колишніх республік СРСР) — 33%.

Стратегічний вибір України на користь євроінтеграційного, євроатлантичного курсу є обґрунтованим і цивілізаційно закономірним. Україна історично є складовою християнської макроцивілізації (українці становлять 3% християн світу); тут поєднуються в національній ментальності східно- та західнохристиянські цінності, зокрема: колективна й індивідуальна свобода, православна споглядальність, раціоналізм і прагматизм. Для українців характерна європейська толерантність щодо інших політичних, ідеологічних і релігійних систем тощо.

За нашим баченням, відносини з Росією є стратегічно важливими для України як з погляду реалізації її стратегічного курсу на європейську і євроатлантичну інтеграцію, так і в контексті її економічних інтересів у більш широкому спектрі. При цьому варто окремо наголосити на помилковості й необґрунтованості протиставлення євроатлантичного курсу України розвитку відносин із РФ. Стабільне співробітництво з Росією є необхідною передумовою реалізації європейської і євроатлантичної стратегії України, що передбачає органічне об'єднання процесу імплементації європейських принципів і норм із розвитком взаємовигідного україно-російського співробітництва.

Крім досягнення цілей двостороннього характеру, таке співробітництво передбачає сприяння зміцненню загальноєвропейської безпеки, створення передумов для широкомасштабного регіонального й трансрегіонального політичного й торгово-економічного співробітництва.

З позицій національних інтересів України стратегічна важливість українсько-російських відносин зумовлена наступними чинниками:

- попередня участь, а потім головування Російської Федерації на зустрічі лідерів «Великої вісімки» зафіксувала повернення Росії до складу найважливіших діючих гравців світової політики. Зростає вага РФ у формуванні нової політико-економічної рівноваги в Східній Азії, у вирішенні складних міжнародних питань;

- РФ є важливим учасником дій щодо розв'язання багатьох глобальних проблем і усунення реальних загроз для світової безпеки й стабільності. Партнерські відносини з Росією є фундаментальним чинником стабільності на всьому європейському просторі, у їхньому взаємовигідному розвитку зацікавлені європейські країни й США, Євросоюз і НАТО.

- Російська Федерація є найбільшою континентальною державою, що володіє стратегічними вуглеводними ресурсами й за нинішніх умов фактично є монополістом на шляху їхнього постачання в Україну.

- нині Росія увійшла до числа найбільших світових економік, а її зростаючий внутрішній ринок стає полем серйозної конкуренції експортерів. Українсько-російське економічне співробітництво є однією із стратегічних складових зовнішньоекономічної стратегії України з огляду на друге, після ЄС, місце Росії у зовнішньоторговельному обігу нашої держави.

- характер відносин України з РФ є одним із принципових елементів міжнародних відносин на європейському континенті, що значною мірою впливає на геополітичну конфігурацію й баланс сил між європейським (ЄС, НАТО) і євразійським (Росія — домінанта) центрами тяжіння⁶.

Слід зазначити, що наші країни по-різному вимальовують обриси свого майбутнього. Вихідними положеннями слід вважати ті, які визначають засади безпеки та позиціонування стосовно інтеграційних процесів, що відбуваються на континенті, а також роль і місце наших держав у системі міжнародних відносин та глобалізаційних процесах.

Вітчизняні нормативні документи: Закон «Про основи національної безпеки України» від 2003 р., Основні напрями зовнішньої політики, затверджені Верховною Радою у 1993 р. та Стратегія національної безпеки, яка введена в дію Указом Президента у 2007 р. однозначно визначають євроатлантичну інтеграцію головним

напрямом зовнішньополітичного курсу та чинником зміцнення безпеки держави⁷. Так, в ст. 6 Закону пріоритетами є: «інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір та в євроатлантичний безпековий простір; розвиток рівноправних взаємо-вигідних відносин з іншими державами світу в інтересах України». Також на законодавчому рівні визначено основні реальні та потенційні загрози національній безпеці України, стабільності в суспільстві. До них віднесено у *зовнішньополітичній сфері*: посягання на державний суверенітет та територіальну цілісність, територіальні претензії та спроби втручання у внутрішні справи з боку інших держав; воєнно-політична нестабільність, регіональні та локальні конфлікти в різних регіонах світу, насамперед поблизу кордонів України. Також визначені й загрози у інших сферах: *у воєнній сфері та сфері безпеки державного кордону* (зокрема, незавершеність договірно-правового оформлення і недостатнє облаштування державного кордону); *у внутрішньополітичній* (можливість виникнення конфліктів, радикалізація та прояви екстремізму в діяльності деяких об'єднань національних меншин та релігійних громад; загроза проявів сепаратизму в окремих регіонах); *в економічній сфері* (критична залежність економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків, нераціональна структура експорту); в екологічній та ін. сферах.

Таким чином, наша держава пов'язує свою безпеку в базових документах з інтеграцією до європейського правового простору та в євроатлантичний безпековий простір, одночасно з розвитком рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами світу.

Як відомо, Росія, на відміну від України, не ставить за мету входження до тих чи інших безпекових структур. Природним постає питання щодо кореспондування вказаних законодавчих положень з договірними нормами України з РФ. У найважливішому міждержавному документі, що визначає якість і напрями розвитку двосторонніх відносин, яким став підписаний у Києві 31 травня 1997 р. широкомасштабний Договір про дружбу, співробітництво й партнерство між Україною й Російською Федерацією, ми можемо прочитати наступне. Тут міжнародно-правового визначення набули наступні положення: рівноправного й беззастережного визнання один одного як стратегічних партнерів і співробітництва в різних сферах; визнання територіальної цілісності України без обумовленості рамками СНД і підтверджена легітимність та непопорушність існуючих між Україною й РФ кордонів; неможливості

використання однією стороною проти іншої сили, включаючи економічні й інші методи тиску; невтручання у внутрішні справи один одного, дотримання прав людини; добросусідства й співробітництва сторін, що передбачають зміцнення міжнародного миру й безпеки; неможливості підписання із третіми країнами будь-яких договорів, спрямованих проти партнера; захисту етнічної, культурної, мовної й релігійної самобутності національних меншин; обопільне вирішення непередбачених спірних ситуацій і проблем і т.д.

Водночас постає законодавчим питанням щодо сумісності визначених стратегічних устремлень Києва і відносин його з Москвою. Іншими словами: чи не суперечить курс на євроатлантичну інтеграцію стратегічним відносинам з РФ. Ряд опонентів такого поєднання курсу в Україні посилаються на вже цитований Закон «Про національну безпеку України», його ст.8, де вказується, що «забезпечення повноправної участі України в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки, набуття членства у Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору» має відбуватися «при збереженні добросусідських відносин і стратегічного партнерства з Російською Федерацією, іншими країнами Співдружності Незалежних Держав, а також з іншими державами світу».

За нашим баченням, іншого варіанту, ніж за умов збереження добросусідських і стратегічних відносин України з Росією, входження першої до лав НАТО не може бути й мови. Саме враховуючи зростаючі масштаби та вельми високий рівень відносин Росія — НАТО, Україна, продовжуючи попередню лінію особливих відносин з цим союзом, значно поглиблюючи їх, може претендувати на вступ. За умов конфронтації по лінії Київ — Москва цього стати не може. Складність, на думку автора, може виходити із дещо інших міркувань.

По-перше, це велике економічне питання, навіть проблема. Адже євроатлантична інтеграція передбачає сумісність як економік, політичних складових, так і військових вимірів.

По-друге, це пов'язано із внутрішніми уподобаннями громадян України, адже демократія не передбачає примусового і тим більше силового ангажування населення країни до гасел його керівників. Навпаки, за умов демократії ніякого тиску, примусу не повинно бути.

По-третє, вимірами безпеки будь-якої держави, в тому числі й України, є зміцнення соціально-політичної стабільності суспільства.

І навіть цитований Закон фіксує такі завдання стосовно внутрішньої безпеки, як «піднесення економіки країни, забезпечення особистої безпеки та конституційних прав і свобод людини і громадянина, викорінення злочинності, збереження соціально-політичної стабільності суспільства, зміцнення позицій України у світі, підтримка на належному рівні її оборонного потенціалу і обороздатності, поліпшення екологічної ситуації».

Так от, за визначенням автора, проблема полягає у тому, як позначиться на економіці, внутріполітичному житті та двосторонніх відносинах вітчизняний курс на посилення євроатлантичної інтеграції. Скажімо, станом на 2007 р. більше однієї тисячі підприємств ВПК України не мали завершеного виробничого циклу в межах власної країни. Вони тісно пов'язані з ВПК Росії. Що і коли буде зроблено в державі, аби працівники цих та суміжних сфер не втратили роботу.

Далі, як швидко можна сподіватися на підтримку більшості населення курсу керівництва держави на вступ до НАТО і що робити у разі непідтримки більшості громадян.

Тобто у цій царині все більше питань соціальних, економічних та й внутрішньобезпекових для України. Слід також взяти до уваги й незадовільну на цей час інформаційну роботу та дипломатичний супровід і забезпечення зовнішньополітичного курсу держави. Як вже було наголошено, це стосується своєчасного вичерпного інформування по дипломатичних каналах зацікавлених держав, і, в першу чергу, сусідів, РФ та інших країн СНД. Власне, значного поліпшення вимагає вся інформаційна політика в цьому зв'язку.

Також слід враховувати, що Україна завжди розглядала відносини з РФ як стратегічно важливий і пріоритетний напрям своєї зовнішньої політики. Однак в минулі роки взаємини двох держав зазнали відчутної еволюції — від непорозумінь, протистоянь — до стратегічного партнерства.

Уособленням рівня стратегічного партнерства були численні заходи 2002 року України в Росії й 2003 року Росії в Україні, коли посилювався активний діалог президентів двох країн, розширилися контакти на всіх рівнях влади та громадськості. У 2003 р. Київ підписав Рамкову Угоду і відповідну Концепцію щодо формування ЄСП спільно з РФ, Білоруссю та Казахстаном, які були ратифіковані парламентами цих держав. Українські представники беруть участь у роботі Групи високого рівня по створенню ЄСП, спрямованої на розробку його законодавчо-нормативної бази. Проте

Києву й Москві випадало ще не раз долати кризові явища й бар'єри, які заважали взаємовигідному співробітництву. У 2004 та наступних роках Київ і Москва пройшли значні випробовування, пов'язані зі змінами влади в Україні. З часом Україна й Росія зміцнили договірно-правову базу відносин, яка станом на 2007 р. нараховує понад 400 міждержавних, міжурядових і міжвідомчих угод. Проаналізувавши наявну політико-правову базу українсько-російських відносин, видно їх стратегічні виміри з огляду на високий рівень політичних відносин (діяльність міждержавної комісії на рівні президентів), взаєморозуміння й підтримку, що зумовлені інтенсивністю культурних і торгівельно-економічних взаємин.

Об'єктивна реальність двосторонніх відносин імперативно вимагає зваженої сучасної парадигми відносин Києва й Москви. Її мають відрізнити передбачуваність, стабільність і взаємовигідність співробітництва України з Росією. Саме такі виміри відносин, рівень стратегічного партнерства і постає необхідною передумовою реалізації європейської і євроатлантичної стратегії України. А останнє передбачає органічне об'єднання процесу імплементації європейських принципів і норм із розвитком взаємовигідного україно-російського співробітництва. Партнерські відносини України з Росією є фундаментальним чинником стабільності на всьому європейському просторі, у їхньому взаємовигідному розвитку зацікавлені європейські країни та позаєвропейські актори⁸.

Незважаючи на те, що Росія є євразійською країною, її зовнішньоекономічні, а також зовнішньополітичні інтереси багато в чому об'єктивно орієнтовані на Європу. Для Європи Росія становить не менший інтерес, як з погляду забезпечення безпеки на континенті, так і в плані зміцнення економічних і науково-технологічних позицій у світі, її енергозабезпечення тощо.

Новітні глобальні процеси зумовлюють необхідність адаптації цілей та орієнтирів зовнішньої політики України до нових реалій. В той же час РФ і ЄС демонструють потенційні можливості узгодження інтересів у врегулюванні суперечностей різного рівня. Потенціал взаємного тяжіння між Росією та ЄС залишається достатньо потужним, що підтверджують підходи сторін щодо формування спільних просторів: безпеки, економічного, гуманітарного й наукового, їх прагматичність та прагнення досягти максимально передбачуваних координат взаємодії.

У 2007 р. новий погляд Росії на зовнішню політику й безпеку був сформульований її президентом на Мюнхенській конференції

з питань політики безпеки. Передумовою побудови рівноправних партнерських відносин РФ вважає відмову європейських партнерів і США від «стримування» Росії, згоду на здійснення нею особливої ролі на пострадянському просторі, визнання особливостей російської політичної системи й відмову від заохочення її розвитку в напрямі європейських принципів демократії.

Виходячи з такого бачення актуальної нині зовнішньої політики, РФ критикує діяльність європейських і євроатлантичних структур безпеки, у першу чергу ОБСЄ й НАТО. Розбіжність із країнами Європи й США в питаннях безпеки в 2007 р. мало наслідком введення Росією мораторію на Договір про звичайні збройні сили (ДЗЗСЄ) у Європі й тим самим поновлення польотів стратегічної авіації, припинених у 1992 р.⁹

Призупинення Росією участі в ДЗЗСЄ, здійснене без попередніх консультацій з Україною, безпосередньо зачіпає українські інтереси в сфері безпеки. Україна у такий спосіб втрачає можливості одержання інформації й проведення інспекцій у військових частинах, які російська сторона може розташовувати в безпосередній близькості до українських кордонів.

У російській зовнішній політиці формується концепція «гнучких коаліцій», що передбачає відмову від довгострокових союзів і зобов'язань, які можуть увійти в суперечність із національними інтересами Росії. Одночасно реалізація проголошеного РФ прагматичного підходу до зовнішньої політики може дати поштовх для позитивного розвитку українсько-російських відносин. Екологічна катастрофа в районі Керченської протоки восени 2007 року імперативно вимагає врегулювання питань охорони навколишнього середовища при експлуатації Керченської протоки й забезпечення правил безпечного судноплавства в Азовсько-Чорноморському басейні.

Слід відзначити зростаючу динаміку показників торгово-економічного співробітництва. За підсумками року, загалом обсяг торгівлі між Україною й РФ за 2007 рік перевищив \$30 млрд. і збільшився на 35%, порівняно з 2006 р., що є найвищим показником за весь період наших торгово-економічних відносин. Україні вдалося на \$1,5 млрд. скоротити негативне торгово-економічне сальдо з Росією¹⁰.

Таким чином, пріоритетним напрямом українсько-російських відносин є торгово-економічне співробітництво. Росія була й залишається одним з головних торговельних партнерів України.

На РФ припадає майже п'ята частина українського експорту й більше третини імпорту. У свою чергу, наша держава входить у першу п'ятірку зовнішньоторговельних партнерів Російської Федерації.

Важливими напрямками взаємин Україна — Росія постають: створення конкурентоспроможних транснаціональних корпорацій, спільних підприємств, асоціацій у різних сферах, реалізація великих проектів у ракетно-космічній області, авіа- і суднобудуванні й т.п.

Україна досить сильно зацікавлена в потужному економічному співробітництві з Росією. Наші держави були й мають залишатися справжніми стратегічними партнерами. Це зміцнить і Україну, і Російську Федерацію як сучасні держави. До цього досить наполегливо прагнуть і мільйони громадян обох країн. У реалізації їхніх сподівань, прагнень до кращого життя й полягає зміст запропонованих цих і подальших кроків співробітництва двох наших держав і народів.

Одночасно зі збереженням і динамічним розвитком взаємовигідних відносин України з РФ вітчизняним владним інститутам слід активніше перейматися питаннями формування власних цінностей українського суспільства в поєднанні з турботою про їх адекватність та співмірність з цінностями держав євроатлантичного простору. В іншому разі може виникнути суттєве розходження між ціннісними орієнтаціями владних і політичних еліт та народу з тими, які поділяють і дотримуються у західному цивілізаційному світі.

Недосконалість та неусталеність вітчизняного політичного інституціонального середовища, зокрема слабкість інституту громадянського суспільства, перешкоджає закріпленню усталеної цивілізованої демократичної практики. Проблема утворення необхідних засад і можливостей цивілізаційного поступу залежить від процесу переведення демократичних цінностей у формально-правові та культурні норми співжиття громадян.

Такі цінності євроатлантичного світу, як свобода, верховенство права, демократія, соціальна справедливість, а також гуманізація політичного процесу, політична стабільність, демократизація публічної влади, політичні традиції — постають елементом повсякденної свідомості громадян, коли наповнюються адекватним смислом, що відповідає їх розумінню як втілення соціальної справедливості у життя. Результати соціологічних досліджень засвідчують, що у суспільстві існує певний розрив між декларованими

цінностями-цілями та реально існуючими суспільно-політичними практиками, що має адекватне відображення у масовій свідомості громадян.

Євроатлантична хода України імперативно вимагає проведення відповідної політики щодо імплементації і розвитку на національному ґрунті тих демократичних норм і цінностей, які притаманні державам Європейського Союзу та НАТО. З висоти нинішнього етапу розвитку українського суспільства потрібно з'ясувати особливості, хибні уявлення та сучасні підходи щодо завдань демократизації соціально-економічного життя країни. Прагнення окремих політичних сил на пострадянському просторі, в тому числі й в Україні, віднайти якийсь свій, «неповторний шлях модернізації суспільства» в сучасних умовах є невиправданим. Адже наша країна за більш ніж півтора десятиліття своєї незалежності вже затратила значні зусилля щодо забезпечення відповідності внутрішньої політики існуючим євроатлантичним стандартам і цінностям. Відмова від наявних очевидних досягнень на цьому шляху означатиме не що інше, як відступ назад. Історично й геополітично Україна є європейською країною й, відповідно, має розглядати рух в євроатлантичному напрямі як національний пріоритет.

¹ Див.: Україна в 2006 році: внутрішнє і зовнішнє становище та перспективи розвитку. Експертна доповідь. — К., 2007. — С. 79.

² Україна та Росія в політичному просторі «єдиної Європи». Матеріали міжнародної конференції, Київ, 22 жовтня 2007. — К., 2007. — 200 с.

³ Гіркий реалізм Бухареста // День. — 2008. — 4 квітня.

⁴ Україна та Росія: як зміцнити фундамент стратегічного партнерства. Історичні, соціокультурні та геополітичні чинники розвитку відносин між двома державами і народами. — К., 2008. — 320 с.

⁵ Там само. — С. 67.

⁶ Україна у 2007 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку. — К., 2007. — С. 435.

⁷ Стратегія національної безпеки України, затверджена указом Президента України 12 лютого 2007 року. — Сайт Президента України.

⁸ Кудряченко А.І. Українсько-російські відносини: шлях до рівноправного партнерства // Нова політика. — 1997. — №1. — С. 12–18.

⁹ Кудряченко А.И. Варианты и измерения стратегического сотрудничества Украины и России на современном этапе // Россия и современный мир. — 2006. — № 3. — С. 200.

¹⁰ Ексклюзивне інтерв'ю Віктора Черномирдіна // День. — 2008. — 9 квітня.